

World Day for AV Heritage:
"It's Your Story, Don't Lose It"
Conference and Film Screenings

17-19 October 2017
Kadir Has University, Cibali Campus

“BU SENİN HİKÂYEN ONU KAYBETME!”

Deniz BAYRAKDAR

Khas öğretim üyesi

Unesco’nun 27 Ekim olarak kabul ettiği “Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü”, 17-19 Ekim 2017’de Unesco Türkiye Milli Komisyonu İletişim İhtisas Komitesi, Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi, İtalyan Kültür Merkezi-İstanbul şubesi işbirliğinde ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü destekleriyle film gösterimlerinin de olduğu uluslararası bir konferans etkinliği ile kutlandı.

“Bu Senin Hikayen, Onu Kaybetme” sloganı ve bu yılın Görsel-İşitsel Miras Günü teması olan “Keşfet, Paylaş, Hatırla” başlıkları altında üç gün boyunca Lütfi Ö. Akad, Halit Refiğ, Memduh Ün’ün Türk Sinemasına kazandırdıkları değerli sinema eserlerinin dijitize edilerek korunmaya alınmış filmleri; Osmanlı ve Türkiye tarihinde önemli olayları belgeleyen filmler özgül projeksiyon sistemi kurularak gösterildi. 18-19 Ekim 2017 tarihlerinde gerçekleşen konferansta görsel-ışitsel miras alanının Balkanlar, İtalya ve Türkiye’de korunması ve paylaşılmasını gerçekleştiren kurumlar, bu konuda çalışan araştırmacılar ve akademisyenler özgün ve bu konferans için hazırladıkları bildirilerini, araştırma sonuçlarını paylaştılar.

Birinci gün açılışında Unesco Türkiye Milli Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Öcal Oğuz, önceki Başkan Prof. Dr. Nabi Avcı, İtalyan Kültür Merkezi İstanbul Direktörü Dr. Alessandra Ricci ve Unesco Türkiye Milli Komisyonu İletişim İhtisas Komitesi Başkanı Deniz Bayrakdar konuşmalarında Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü’nün temeline dair bilgileri aktardılar. Dr. Ricci “Bir Toplumun Görsel ve İşitsel Serüveni: Radio Libere’den Lamerica’ya” başlıklı konuşmasında, etkinliğin temelindeki kavramları şu şekilde açıkladı: “Klasik Latince’den süzülen ve günümüzdeki ortak düşüncelerle ilişkili olan ‘conservare’ terimi, Oxford Latince Sözlüğü’ne göre ‘tehlikeden kurtarmak ya da korumak, muhafaza etmek’ ve aynı zamanda da ‘bozulmamış ya da zarar görmemiş olarak saklamak’ anlamına gelen master hâlinde bir fiildir.” Sonrasında ise İtalya’dan bir radyo ve bir sinema eseri ile kendi ülkesi perspektifinden günün önemini vurguladı.

Prof. Dr. Öcal Oğuz, dünya mirasının tehdit altında oluşuna şu sözlerle dikkat çekti: “1980 senesinde sinema filmlerini korumaya yönelik alınan karar çok önemli bir karardı ve bunu sürdürmek gereklidir. İkincisi, Dünya Mirası Programı’dır. Dünya Mirası Programı kırılgan bir programdır.” Prof. Dr. Nabi Avcı ise 1980 kararının özünü açıkladı: “1980 yılında görsel-ışitsel mirasın korunmasının kabul edilmesi iki yoldan okunabilir: Birincisi, tabiatı bakımından görsel-ışitsel bir niteliğe sahip olan -yani sinema ve benzer ürünler- kültürel mirasın korunması. İkincisi, kültürel mirasın görsel-ışitsel ürünlerini bu mirası gelecek nesillere aktarmanın bir aracı olarak korumak.”

Etkinlik açılış konuşmalarından sonra Türkiye’de sinema öncelikli olmak üzere görsel-ışitsel miras konusunda köklü çalışmalar yapmış bu konuda öncülük etmiş kurumların temsilcileri söz aldı. Prof. Dr. Asiye Korkmaz, Mimar Sinan Üniversitesi, Prof. Dr. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Merkezi Müdürü bu konuda Türkiye’de ilk arşiv çalışmasını başlatan hocası Prof. Sami Şekeroğlu’nun bu alanda verdiği büyük katkıyı ve merkezlerinin tarihi içerisinde gerçekleştirdiklerini dile getirdi. Şehir Üniversitesi Rektörü, Prof. Dr. Peyami Çelikan, Türk Sineması Araştırmaları, TSA’nın çok yönlü ve büyük kapsamlı girişim olarak çalışmalarını bizlerle paylaştı.

Etkinlikte iki gün boyunca dört ana konuşmacıya yer verildi: Prof. Dr. Nevena Dakovic *Muhteşem Süleyman* dizisinin kendi topraklarındaki alımlanması ve Balkanlar üzerinden okumasını yaptı. Son cümlesinde ülkesinin asıl fethinin bu dizi tarafından gerçekleşmiş olduğunu söyleyerek, dizilerin bu kültürel gücünün altını çizdi.

Prof. Dr. Marian Tutui yine Balkanlar’dan hareketle Manaki Kardeşler’in tüm bu alanda hakim olan yaşamların içinde hangi ülkeye, kültüre, millete ait oldukları konusundaki köklü araştırmalarını karşılaştırmalı bir biçimde sergilerken, kültür insanların aslında tek bir ulusa mal edilebilmesinin zor olduğunu da anlatmış oldu.

Prof. Dr. Savaş Arslan ise “ilk Türk sinemacısı kimdi?” sorusu üzerinde yıllardır yürüttüğü araştırmaları neticelendirdiği aşamada bir dedektif gibi peşinden iz sürdüğü Sigmund Weinberg ailesinin hayatta kalanlarından dinledikleri, öğrendikleri ve kurduğunu

bağlantılar ile Türk Sinema Tarihi'ne yeni bir başlangıç yazacak verilerin önemli bir kısmını konferansta sundu.

Cinecitta Luce Arşivleri direktörlerinden Roland Sejko, Mussolini belgesellerinden hazırlanmış derlemelerde belgeselin tarihi tekrar hatırlatmakta ve güne dair en önemli şeyleri söylemekte neredeyse tek araç olduğunu bize yeniden gösterdi. Arnavut kökenli, İtalyan sanatçı, arşivci Roland Sejko'nun sunumu bir *video essay* şeklindeydi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan Beyza Altunç ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'ndan Esra Hatipoğlu Aksoyoğlu Dünya Belleği Programı'nı ve Türkiye'nin bu alandaki çalışmalarını anlattı. Dr. Özlem Avcı bir yıldır yürüttüğü diziler araştırmasının sayısal verilerini kuramsal bir temele dayandırarak yorumladı. Dr. Hilmi Bengi bir arşiv olarak Anadolu Ajansı incelemesini Ajans'ın eski yöneticisi olmanın ötesinde bir gazeteci ve iletişim araştırmacısı sıfatıyla sundu. Kariyerlerini filmler ve film yapımcıları ve sinema salonlarını "keşfetmeye" adanmış araştırmacılar; İzmir'in (Dilek Kaya) ya da Gaziantep'in (Ali Sait Liman) eski sinemalarının kalıntılarında gezinen akademisyenler,

eski gazeteleri tarayarak film listeleri çıkaran ve analizlerini yapanlar (Kaya Özkaracalar), Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Arşivleri ve ondan önceki kurumsal film arşivlerini araştıranlar (Özde Çeliktemel – Thomen), Türkiye sineması üzerine 18 yıllık bir konferansın değerlendirmesini yapanlar (Deniz Bayrakdar), Kapalı Çarşı'nın tüm zanaatçı evreninin bir çıktısı olarak ses ve video kayıtlarına sahip çok katmanlı projeler oluşturanlar (Ayşe Coşkun Orlandi) bir araya geldiler.

Etkinliğin en kapsamlı ve ilgi gören bölümlerinden birisi de Rezan Has Müzesi'nde Ayşe Coşkun Orlandi'nin rehberliğinde sunumu yapılan projenin sergisinin ziyaret edilmesiydi. Etkinlik öncesi toplanan İngilizce makaleler sonrasında tercüme edildi ve yayımlandı. Tüm etkinlik Unesco Türkiye Milli Komisyonu tarafından İletişim İhtisas Komitesi'nin, Communication For All (Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yayını, 2017) kitabından sonra, ikinci kitap olarak *Audio-Visual Heritage Space and Its Protection "It's Your Story, Don't Lose It" / Görsel İşitsel Miras Alanı ve Korunması "Bu Senin Hikayen, Onu Kaybetme"* (Bağlam Yayınları, 2017) başlığıyla alanımıza kazandırıldı. Her iki kitabı da Deniz Bayrakdar ve Özlem Avcı Aksoy yayına hazırladı.

GÖRSEL İŞİTSEL MİRAS ALANI VE KORUNMASI

Bu yalnızca her bir ülkenin var olma sebebi için oldukça önemli olmakla kalmaz, ama aynı zamanda Prof. Dr. Nevana Dakovic, Prof. Dr. Marian Tutui, Roland Sejko ve Prof. Dr. Savaş Arslan'ın sunumlarında göreceğimiz gibi bu görsel işitsel mirasın- bu vakada Manaki Kardeşler'den ya da Balkan coğrafyalarında yaşamış ve üretmiş olanlardan söz edecek olursak- nasıl ortak bir kültürel zenginlik olduğunu paylaşmak ve ayrıca işbirliği ve bilgi mübadelesi için de oldukça önemlidir.

Hükümetler arası programlar olan Herkes İçin Bilgi (IFAP) ve International Programme for the Development of Communication (IPDC), bu bağlam içinde kendi izleklerini takip ediyorlar. IFAP, bilhassa bilgi yönetimi ve muhafazasında sivil toplum örgütleriyle sıkı bir işbirliği içinde bilgi ve iletişim sektöründe çalışıyor. Milli komisyonlar, tehlike altındaki dillerden sosyal medyaya dek kendi ülkelerinde IFAP tarafından belirlenmiş hedefe ulaşmak için çaba gösteriyorlar ve elbette ki arşiv çalışmalarını ve kültürel mirasın muhafazasını destekliyorlar. Bu bağlamda, yalnızca filmler, televizyon programları değil, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki reklamlar, fotoğraflar, video çalışmaları, belgeseller ve ses kayıtları da bu misyonu takip ediyorlar.

IPDC, uluslararası toplulukların "gelişmekte olan ülkelerdeki

medya gelişimini tartışmaları ve desteklemeleri" yönünde harekete geçirilmelerini hedefliyor. Topluların gelişimi, miras muhafazasının merkezinde yer alır. IPDC, medya bağımsızlığı, çoğulculuk, haber ajanslarının modernleştirilmesi ve medya profesyonellerinin eğitime yönelik medya projelerini destekliyor. IPDC, 140'dan fazla gelişmekte olan ülkedeki ve geçiş sürecinde olan ülkedeki 1500'den fazla proje için yaklaşık 100 milyon dolar harcamıştır.

Bilgi depolanması ve gelecek nesiller için iyi yapılandırılmış arşivler yaratılması, bilginin paylaşılmasına olanak veren bir sistem geliştirilmesi, herkes için yararlanılabilir kaynaklarla birlikte yaşam boyu öğrenimin eğitimsel yaklaşımlara entegre edilmesi, medyanın bilgilendirici ve eğitici işlevlerinin yayıncılık politikaları içinde daha geniş ve daha radikal bir tarzda yer almasının garanti altına alınması, bilgi ve iletişimin üretimi ve ulaşılabilirliği hususunda kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması, gazete, radyo ve televizyonda büyük bir reform başlatmak adına yeni politikaların geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası bilgi ve iletişim ağları arasındaki eşgüdümün ve paylaşımın güçlendirilmesi ve özgül müfredatı ile ayırt edilen ve iletişim eğitimi için sistemli bir bütünü biçimlendiren yeni bir eğitim modelinin yaratılması bu alana yapılan önemli katkılardır.

DÜNYA GÖRSEL-İŞİTSEL MİRAS GÜNÜ

Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü sitesinde yer alan şu cümle söz konusu güne temel teşkil eden film ve diğer materyalin önemini en iyi şekilde açıklamaktadır. “Filmler, radyo ve televizyon programları, ses ve video kayıtları gibi görsel-ışitsel belgeler, 20’inci ve 21’inci yüzyılların birincil kayıtlarını içerirler.”

Okuma yazması olmayanlar da dâhil herkesi bilgilendirme, eğitme ve eğlendirme imkânına sahip olan görsel-ışitsel medya, toplumların dünyayla iletişime geçmesine yardımcı olmuştur. Diller ve diğer kültürel farklılıklar, radyo, televizyon, film, fotoğraf ve dijital medya vasıtasıyla ortadan kaldırılmıştır. Aynı belge tehdit altında olan korunmaya muhtaç görsel-ışitsel mirası 10-15 sene içerisinde dijital kayıtlara aktarmamız gerektiğini de bildirmektedir. Dünyanın her tarafında yer alan, bilinçli bir biçimde muhafaza etme isteğiyle ve milli kimliklerin ve dahası dünya belleğinin bir parçası olarak arşivlerin önemiyle uğraşan ve bunları teşvik eden arşivlerin yanı sıra International Federation of Film Archives (FIAF), International Federation of Television Archives (FIAT/IFTA), International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), International Association of Sound Archives (IASA), International Council on Archives (ICA) tarafından kurulmuş olan Coordinating Council of Audiovisual Archives Association (CCAAA) bu misyonu taşımaktadır.

Unesco Genel Konferansı 2005 yılında, 1980 yılındaki 21’inci Genel Konferans tarafından kabul edilmiş olan Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü’nün kutlanmasını ve Filmleri Koruma ve Muhafaza Etme Tavsiyesi’ni onaylamıştır. Görsel-ışitsel mirası muhafaza etmek ve ülkeler arasında bilinç uyandırmak amacıyla UNESCO, Dünya Görsel-İşitsel Miras Günü’nü her yıl başka bir temayla kutlamaktadır.

Unesco Hükümetler arası programları olan Information for All (IFAP) ve International Programme for the Development of Communication (IPDC) kendi izleklerini takip ederken bilhassa IFAP bilgi yönetimi ve muhafazasında sivil toplum örgütleriyle sıkı bir işbirliği içinde bilgi ve iletişim sektöründe çalışır. Milli komisyonlar, tehlike altındaki dillerden sosyal medyaya dek kendi ülkelerinde IFAP tarafından belirlenmiş hedefe ulaşmak için çaba gösterirler ve arşiv çalışmalarını ve kültürel mirasın muhafazasını desteklerler. Bu bağlamda, yalnızca filmler, televizyon programları değil, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki reklamlar, fotoğraflar, video çalışmaları, belgeseller ve ses kayıtları da bu korumanın kapsamı altında düşünülürler.

Bilgi depolanması ve gelecek nesiller için arşivlerin yaratılması; bilginin paylaşılmasına olanak veren bir sistem geliştirilmesi; herkes için yararlanılabilir kaynaklarla birlikte yaşam boyu öğrenimin eğitsel yaklaşımlara entegre edilmesi; medyanın bilgilendirici ve eğitici işlevlerinin yayıncılık politikaları içinde daha geniş ve daha radikal bir tarzda yer almasının garanti altına alınması; bilgi ve iletişimin üretimi ve ulaşılabilirliği hususunda kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması; gazete, radyo ve televizyonda büyük bir reform başlatmak adına yeni politikaların geliştirilmesi; ulusal ve uluslararası bilgi ve iletişim ağları arasındaki eşgüdümün ve paylaşımın güçlendirilmesi ve özgül müfredatı ile ayrıt edilen ve iletişim eğitimi için sistemli bir bütünü biçimlendiren yeni bir eğitim modelinin yaratılması bu alana yapılan önemli katkılardır.

Dünya Görsel İşitsel Miras Günü etkinliği bu alanda gerçekleştirilmiş nadir etkinliklerden biri olarak ülkemizdeki değerli koruma çalışmalarının yaygınlaştırılması ve paylaşılması için bir nüve teşkil etmeyi amaçlamıştır.